

Bijlage 1: Ingediende vragen en antwoorden.

Proces	
Vraag	Antwoord
Op deze avond is 5% vrouw. Wat doet de gemeente om de 95% overige te bereiken?	<p>In eerdere bijeenkomsten over het onderwerp 'energietransitie' hebben we gemerkt we dat relatief meer mannen dan vrouwen deze bijeenkomsten bezoeken. We ondernemen op dit moment echter geen acties die specifiek gericht zijn op meer vrouwen naar de bijeenkomsten krijgen, of te informeren over het proces m.b.t. de visie energielandschap.</p> <p>Wij willen iedereen uitnodigen om naar de bijeenkomsten te komen en benadrukken dat iedereen welkom is. We hopen dat er in de volgende bijeenkomsten een gelijkere verhouding man/vrouw zal zijn.</p>
Wat is de samenhang tussen Visie Energielandschap en de RES?	De Visie Energielandschap is de input vanuit Den Bosch voor de RES. Het is de bedoeling dat de Visie Energielandschap en de RES inhoudelijk volledig op elkaar aansluiten.
Waarom wordt bijv. het buitengebied niet breder geformuleerd? Bijv. gebied langs Haas naar Heusden?	De Visie energielandschap betreft het volledige buitengebied van de gemeente 's-Hertogenbosch. We stemmen af met omliggende gemeenten.
Door de lange periode benodigd voor het opstellen van de visie ontstaat een situatie, dat het financiële model van grondeigenaars in gevaar komt. Dit is een grote bedreiging voor de realisatie van PV-velden en/of windparken. Hoe kan e.e.a. worden versneld?	De gemeenteraad heeft in oktober 2018 besloten om een Visie Energielandschap op te stellen. Deze visie is nodig om een goede afweging te kunnen maken tussen enerzijds de opwekking van duurzame energie, en anderzijds de waarden van het landschap. De gemeenteraad wil deze visie tot stand brengen middels een participatief proces. De planning is deze visie eind 2019 af te ronden.
Waarop beperkt de visie energielandschap zich tot het buitengebied? Is er ook een visie voor het 'binnengebied'? Waarom komt er geen visie op de totale gemeente?	<p>De visie energielandschap is een visie voor grootschalige duurzame energie, niet gebonden aan gebouwen.</p> <p>Mede naar aanleiding van deze vraag zullen we de afbakening van de visie opnieuw bekijken. Voor de volgende ronde gesprekken over de visie zullen we hierover meer duidelijkheid geven.</p>

Wind en zonne-energie in gemeente 's-Hertogenbosch	
Vraag	Antwoord
Wat is de exacte positie van de 3 geplande molens bij de Rietvelden? Wat is de afstand tot woningen en kantoren?	Informatie hierover vindt u op https://www.s-hertogenbosch.nl/windparkderietvelden/
Is onderzocht wat de capaciteit/opbrengst is van alle daken van huizen en bedrijven vol zonnepanelen leggen in Den Bosch, Rosmalen en andere dorpen? Is er een volgorde van oplossingen? Wat eerst: bebouwde kom/gebied eerst en vervolgens buitengebied? Is er een afweging voor buitengebied; Toekomstplanning nieuwe woonwijken en windermolens en zonnevelden?	Als alle daken van woningen en bedrijven in de gemeente 's-Hertogenbosch benut worden voor zonne-energie, dan levert dat globaal 0,8 Petajoule aan energie op. Ter vergelijking: het energieverbruik van alle woningen, bedrijven en verkeer binnen de gemeente is ca. 16 Petajoule. Er is geen volgorde in maatregelen. We stimuleren energiebesparing bij bedrijven en woningen, particulieren en woningcorporaties, en duurzame energie zoals zonnepanelen, wko, etc. etc. Een van de uitgangspunten is dat we initiatieven serieus onderzoeken en afwegen, zoals de initiatieven voor windmolens en zonneparken door middel van de visie energielandschap. In de visie energielandschap wegen we ook af welke ruimte nodig is voor andere doelen, zoals woningbouw en natuur.
In hoeverre zijn windmolens afbreekbaar, recyclebaar als ze afgeschreven zijn? Zijn de wieken te recyclen en zo nee, wat betekent dat voor het milieu? Hoeveel jaar gaat een windmolen mee? Na hoeveel jaar gaat de eigenaar hem vervangen voor de subsidie?	Windmolens worden afgebroken na hun levensduur. Het recyclen van oude windmolens is nu nog niet goed mogelijk. We gaan er van uit dat er de komende jaren veel nieuwe ontwikkelingen op dit vlak zijn, waardoor het wel mogelijk wordt.
Wekken de windmolens waarvan sprake is in de Rosmalense polder gelijkstroom of wisselstroom op? Dit i.v.m. eventuele hogere belasting voor bestaande hoogspanningslijnen van Tennet op het traject DB --> Oss	Windmolens wekken wisselspanning op. Het aansluiten van een eventueel toekomstig windmolenpark is een van de punten die uitgewerkt moet worden. Er dient rekening gehouden te worden met de belasting van hoogspanningslijnen.

Aanpak van de energietransitie	
Vraag	Antwoord
De verkoop van aandelen Essent heeft 9.3 miljard opgebracht. Wat de gemeente daarvan gebruiken voor de energietransitie?	Het bedrag dat u noemt is het totaal; niet de opbrengst voor Den Bosch. De gemeenteraad heeft er toen voor gekozen om vrijwel het gehele bedrag vast te zetten en jaarlijks de rente te benutten. Wel is er ca. 15 miljoen ingezet voor

	<p>verduurzamen van gemeentelijke gebouwen (sportzalen, wijkcentra e.d.) en voor een subsidieregeling voor het isoleren van woningen. Dat bedrag is intussen benut.</p>
<p>Wordt door de gemeente gewerkt aan energiebesparing door de horeca en het winkelbedrijf? Terrasverwarming is zowat standaard geworden evenals open winkelpuien, open winkeldeuren. Het is moeilijk te accepteren dat we op die verspilling te faciliteren groene energie moeten opofferen om zonnepanelen en windmolens te plaatsen. het zou moeten zijn: èn besparen, èn transitie.</p>	<p>Dat is inderdaad een onlogische situatie. Dit gaan jaar we in overleg met de horecaondernemers bespreken wat we er aan kunnen doen. Er zijn geen mogelijkheden om terrasverwarmers te verbieden o.i.d.</p> <p>Overigens zijn de ca. 750 grootste energieverbruikers in de gemeente (bedrijven) verplicht om alle energiebesparingsmaatregelen uit te voeren die binnen 5 jaar worden terugverdiend. We controleren of bedrijven dat daadwerkelijk doen, en handhaven als ze het niet doen. Veel horeac valt daar echter nog niet onder.</p>
<p>Wat doet de gemeente zelf op het vlak van besparen en duurzame energieopwekking?</p>	<p>Alle gemeentelijke gebouwen (ruim 100) worden geïsoleerd en zo mogelijk voorzien van zonnepanelen. De doelstelling is BENG (Bijna energieneutraal gebouw). Openbare verlichting wordt geleidelijk aan vervangen door LED lampen. Het resterende energiegebruik wordt groen ingekocht.</p>
<p>Hoe houdt de gemeente rekening met een rechtvaardige verdeling van lusten en lasten? (subsidie ondernemers, lasten burgers)</p>	<p>Hoe lusten en lasten zullen worden verdeeld is een onderdeel van de Visie energielandschap, die wordt ontwikkeld. Dat is nu dus nog niet bepaald. U bent van harte welkom om hierover mee te denken, net als alle andere belanghebbenden.</p>
<p>Waarom zijn er nog zoveel (nieuwe) woningen zonder zonnepanelen?</p>	<p>Voor woningen geldt in het bouwbesluit een energieprestatie (EPC) waaraan moet worden voldaan. Dat kan met verschillende technieken. Er worden dus geen technieken voorgeschreven (zoals zonnepanelen), maar een norm gesteld, zodat de bouwer/opdrachtgever kan kiezen welke technieken worden toegepast om de norm te halen.</p>
<p>Kijkt de gemeente ook naar andere broeikasgassen? (methaan, lachgas, fluorgassen, etc.)</p>	<p>Nee, voor de gemeente is de focus CO2 uitstootreductie.</p>

<p>Is er of komt er subsidie op zonnepanelen voor sportverenigingen?</p>	<p>Vanaf 1 januari 2019 is er een landelijke subsidiemogelijkheid voor sportverenigingen bij het plegen van energiebesparende maatregelen. De regeling subsidieert 35% van de kosten. Voor 2019 is er € 87 miljoen aan subsidie beschikbaar en deze wordt verdeeld op volgorde van binnenkomst van complete aanvragen. Via deze website vind je alle voorwaarden en informatie.</p> <p>Op de website SSNB Duurzaam vind je ook veel informatie over energiebesparing en financieringsmogelijkheden.</p> <p>Verder kennen we binnen de gemeente 's-Hertogenbosch het revolverend fonds. Vanuit dit fonds kan een renteloze lening beschikbaar gesteld worden bij energiebesparende maatregelen. Mocht je hier gebruik van willen maken dan moet ik je helaas wel op een wachtlijst plaatsen. Op basis van de huidige financiële ruimte van het fonds kunnen we nu jaarlijkse ongeveer één vereniging helpen.</p>
<p>Is er een bestaande samenwerking tussen particulieren en bedrijven voor het gezamenlijk verduurzamen van wijken/woningen?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Via adviseurspool energie073 kunt u voor €40,- een energieadviesgesprek aanvragen voor energetische verduurzaming van uw huis. Aan de adviseurspool zijn diverse partijen verbonden die u, wanneer u gaat verduurzamen, verder kunnen helpen. Dit kunt u aanvragen via deze link: https://brabantwoontslim.nl/dienst/advies 2. De gemeente is in 2018 gestart met het project 'Nu of Nooit'. Dit is een samenwerking van makelaars, hypotheekadviseur, architect, energieadviseur, aannemer en installateurs. Doel is om mensen bij aan/verkoop van hun huis te stimuleren voor verduurzaming te kiezen, en dit te faciliteren. Meer informatie staat op: https://www.s-hertogenbosch.nl/nu-of-nooit.html
<p>Hoeveel kWp is er aan zonnepanelen geïnstalleerd in de (binnenstad) van de gemeente?</p>	<p>Gegevens zijn beschikbaar op www.klimaatmonitor.databank.nl</p>

Zou het niet enorm helpen wanneer er voor de wijken/buurtten in Den Bosch duidelijk is wat er kan/mag en niet mag gedaan worden m.b.t. energiebesparen en alternatieve energieopwek. Nu moet iedereen het eerst zelf uitvinden. Pro-actief beleid.	<p>Dat klopt. We gaan dit jaar voor een aantal buurtten een buurt-energieplan maken, in samenwerking met bewoners in die buurt. Daaruit wordt duidelijk wat er wel en niet kan. Volgend jaar volgen meer buurtten.</p> <p>We ondersteunen woningeigenaren nu al met o.a. advies over energiebesparing. Meer hierover kunt u vinden op www.s-hertogenbosch.nl/energiezuinigwonen.</p>
--	---

Verdeling van lusten en lasten	
Vraag	Antwoord
Hoe verwacht de gemeente de gedupeerden te gaan compenseren bij een windmolenpark?	De gemeente tracht bij een mogelijk windmolenpark een zo groot mogelijke maatschappelijke acceptatie te bereiken. Onderdeel van deze acceptatie kan een 'lusten voor lasten-regeling' vormen. In welke vorm deze gestalte kan krijgen, dient in samenspraak nader uitgewerkt te worden.

Alternatieve energiebronnen	
Vraag	Antwoord
Er is een Warmte-Koude-opslag (WKO) in de Grote Wielen? Zo ja, waar staat deze?	Ja. O.a. zijn er wko's op de z.g.n. eilanden in De Watertuinen, bij de eerste straat van Broekland aan de kant van de Watertuinen en voor het z.g.n. klooster.
Onderzoekt de gemeente ook nieuwe vormen van duurzame energieopwekking, zo ja, welke?	We volgen de ontwikkelingen. Enkele voorbeelden van andere vormen van duurzame energie: Warmte-koude opslag wordt per project of gebouw bekeken. Specifiek voor geothermie is een uitgebreid onderzoek gedaan, waaruit blijkt dat geothermie helaas niet mogelijk is in 's-Hertogenbosch, omdat de ondergrond niet voldoende doorlatend is.
Wat doen we aan aquathermie met stadsplassen?	Bij nieuwbouwprojecten wordt per locatie of project wordt bekeken welke vorm van duurzame energie technisch en financieel de beste keuze is. Veelal is dat warmte-koude opslag in het grondwater. De nieuwbouwwoningen in Hinthammerpoort worden deels verwarmd met warmte die wordt onttrokken aan de IJzeren vrouw. Woningen en kantoren in het Paleiskwartier worden deels verwarmd met warmte uit de

	vijver op de parkeergarage in het Paleiskwartier.
--	---

Natuur en landschap	
Vraag	Antwoord
<p>Is er ook gekeken en/of onderzocht wat de windmolens voor effect hebben op de Kleine Zwaan (wintergast in Lithse Polder). Dit is een zeer zeldzaam beest!</p>	<p>De kleine zwaan is een zeldzame en bijzondere wintergast voor 's-Hertogenbosch. En het gaat inderdaad niet goed met de kleine zwaan, o.a. door verlies aan geschikt leefgebied zoals wetlands en natte graslanden. Van de naar schatting totale wereldpopulatie van 15.000 kleine zwanen, overwintert driekwart in Nederland. De afname van geschikt leefgebied is niet enkel een lokale aangelegenheid maar speelt op internationaal niveau, omdat de kleine zwanen grote afstanden afleggen tijdens trek.</p> <p>Of windmolens een negatieve invloed hebben op de kleine zwanen in 's-Hertogenbosch is nog niet onderzocht. Dit is van veel factoren afhankelijk. O.a. waar de windmolens precies geplaatst worden, de hoogte, de opstelling etc. en ook of er nieuw leefgebied wordt gecompenseerd. Dit geldt overigens ook voor andere vogelsoorten zoals bijvoorbeeld water- en moerasvogels, weidevogels, akkervogels etc. Initiatiefnemers van duurzame energie moeten zich aan de Wet Natuurbescherming houden. Hierin is geregeld wat er wel en niet mag ten aanzien van beschermde soorten. Voorafgaand aan een initiatief is een flora en fauna onderzoek naar negatieve effecten verplicht. Dit verplichte onderzoek kan pas opgestart worden wanneer er meer duidelijkheid is over waar er initiatieven voor duurzame energie worden toegestaan en uitgevoerd. Naast deze wettelijke verplichting kunnen er ook met initiatiefnemers en belanghebbenden zoals weidevogelverenigingen afspraken gemaakt worden over het behoud of het versterken van aanwezige natuurwaarden.</p>

<p>Wat is de waarde (kapitaal) dat wordt vernietigd, indien de windmolens in de polder worden gerealiseerd. Waarde van plas- en drasgebieden, ecologische verbindingzones, waterlinie etc. waar subsidie aan verstrekt is. Graag een reactie hierop!</p>	<p>Dit is een complexe vraag om te beantwoorden. Het uitgangspunt is dat er geen waarden vernietigd worden met de aanleg van een windmolenpark. De Wet Natuurbescherming en verordening ruimte geven aan dat initiatieven niet mogen leiden tot vernietigen van beschermde natuurwaarden en landschappen. Als dit wel het geval is dient natuur gecompenseerd en gemitigeerd te worden door de initiatiefnemers. Hiervoor is het noodzakelijk dat er voorafgaand aan het initiatief een deugdelijk onderzoek wordt uitgevoerd naar aanwezige beschermde natuur en landschap. Dit onderzoek kan plaatsvinden zodra er meer zicht is op waar duurzame energie mogelijk is.</p> <p>Het klopt dat met name de provincie veel subsidie heeft geïnvesteerd in de polder. Met name in voor het behoud en ontwikkelen van weidevogelgebieden. Samen met agrariërs en vrijwilligers is er jarenlang enorm veel werk verzet om de laatste weidevogels van Brabant te behouden. En met resultaat! In de Rosmalense, Lithse en Geffense polder komen nog veel bijzonder soorten voor die in de rest van Brabant inmiddels verdwenen zijn. Hoeveel subsidie er geïnvesteerd is door de provincie kunnen wij vanuit gemeente niet beantwoorden. Deze vraag zou aan de provincie voorgelegd moeten worden.</p> <p>De intentie is om samen met belanghebbende partijen zoals grondeigenaren, initiatiefnemers en bewoners te komen tot een integraal plan, waarbij we inzetten op mogelijkheden voor duurzame energie én op het versterken van natuurwaarden.</p>
--	---

Visuele hinder. geluid en gezondheid	
Vraag	Antwoord
<p>Houdt de gemeente rekening met de inhoud en aanbevelingen van de WHO in het eind vorig jaar verschenen rapport over geluid?</p>	<p>Het uitgangspunt is de regelgeving van het Rijk. Bij het vast stellen van deze regels heeft het Rijk vele wetenschappelijke studies betrokken.</p> <p>Als aanbevelingen van de WHO aanleiding geven om de geldende regelgeving te wijzigen, dan is dat aan de Minister van</p>

	I&M en volgen we deze.																						
<p>Het geluid van windmolens is volgens de sheet 44 dB(A). Dat lijkt keurig. Maar hoe is dat in frequenties verdeeld (laagfrequent vs. hoogfrequent)?</p>	<p>Windturbines maken geluid over een breed spectrum, van lage tonen (6 Hz) tot hoge tonen (10.000 Hz). Over het algemeen geldt dat de hoge en lage tonen minder vaak voorkomen dan gemiddelde toonhoogten. Onderstaande figuur laat dit ook zien. De grafiek toont het spectrum van een moderne windturbine met een rotordiameter van 126 meter en een vermogen van 3,45 MW.</p> <div data-bbox="829 627 1404 974"><p>Spectrum van een windturbine met bronsterkte 107 dB</p><table border="1"><caption>Estimated data from the spectrum graph</caption><thead><tr><th>Frequentie (Hz)</th><th>Bronsterkte (dB)</th></tr></thead><tbody><tr><td>5</td><td>25</td></tr><tr><td>10</td><td>45</td></tr><tr><td>20</td><td>60</td></tr><tr><td>50</td><td>75</td></tr><tr><td>100</td><td>85</td></tr><tr><td>200</td><td>90</td></tr><tr><td>500</td><td>95</td></tr><tr><td>1000</td><td>90</td></tr><tr><td>2000</td><td>85</td></tr><tr><td>5000</td><td>65</td></tr></tbody></table></div>	Frequentie (Hz)	Bronsterkte (dB)	5	25	10	45	20	60	50	75	100	85	200	90	500	95	1000	90	2000	85	5000	65
Frequentie (Hz)	Bronsterkte (dB)																						
5	25																						
10	45																						
20	60																						
50	75																						
100	85																						
200	90																						
500	95																						
1000	90																						
2000	85																						
5000	65																						

Bijlage 2. Reacties uit de ideeënbus

De onderstaande reacties zijn ingediend bij de bijeenkomsten voor de visie energielandschap:

Proces
Ik heb de indruk dat het allang geregeld is en we alleen nog wat te zeggen hebben over het aantal te plaatsen windmolens, maar ook dat misschien niet. Hoe eerlijk is dit?
Hogeschool- of universiteitsstudenten betrekken bij inrichting. Geef hun opdracht om het gebied energieneutraal te maken. Welke oplossingen vinden zij?
Duidelijke, eerlijke berichtgeving naar Nulanders in Klepel of infoborden op Bernardplein.
Betreft energiespel 2050: Briljant spel. Voldoet aan 3 psychologische basisbehoeften van elk individu (autonomie, binding en erkenning). Mijn tip: Maak dit spel online beschikbaar voor alle bewoners! Nu heeft u alleen de reacties van geïnteresseerde aanwezigen en is dit verre van representatief. Tevens complimenten voor de bijeenkomst
Veel, heel veel Jeugd betrekken. Het is hun toekomst.
Werk met behapklare horizonnen. 2030 i.p.v. 2050. Er is nog zoveel innovatie dat je niet te ver vooruit moet kijken.
Wat er ook gelokaliseerd gaat worden, betrek bewoners in straal van 1500 meter vooraf actief voor besluitvorming.

Wind en zonne-energie in gemeente 's-Hertogenbosch
Geen nieuwe windmolens aan de weg / locatie Treurenburg. Graag adequate informatievoorziening wanneer er nieuwe initiatiefnemers komen, zodat er bezwaar gemaakt kan worden.
Plangebied duurzame energie regionaal maken: meer keuzemogelijkheden
Ook bosgebieden voor windmolens gebruiken: minder in zicht en geluiddempend en dieren hebben er geen last van
Alle geluidswallen met zonnepanelen
-meer zonnepanelen als "geluidsscherm" langs rijkswegen/snelwegen.
Ik wens dat er alleen met zonnepanelen gewerkt wordt, opdat het prachtige polderlandschap niet verknoeid wordt door een giga windmolenpark.
Bij zonnepaneelparken: een oost-west opstelling levert het meest op. Kies voor zonneparken op de oevers van de Maas en de Rijn.
Hoe aan te pakken? Door hoge bomen te vervangen door lage bomen, dit om zonne-energie mogelijk te maken.
Visie energielandschap is van de gehele gemeente. Dus spreiden van de lasten en baten. Niet hier de polder vol met grote windmolens! Daar komt veel overlast van op 1 plek.
Is het niet beter om zonnepanelen te zetten? Kunnen de vogels gewoon onder en hebben ze nergens last van. Ze willen toch de boeren weg hebben. Onmogelijk maken.
Zet ze op industrieterrein. Blijf weg van de natuur.
Zoek naar de beste plekken via een MER met genoeg alternatieven.
Probeer de windmolens op een plaats te maken, dus geen versnippering door onze mooie stad. En de zonne-energie langs het spoor bij Nuland. Waterwingebied Rosmalen en Nulandse polder tot onder de hoogspanning. Dit zorgt voor minder overlast en makkelijker voor stroomaansluitingen.
Bij windmolens eerst kiezen voor reeds bestaande lijnen in het landschap (bijv. waterweten,

sloten, wegen en spoorlijnen)
Snelwegen zijn beste locatie voor windmolens!
Op één van de informatieborden wordt een vergelijking gemaakt tussen zonnepanelen en windmolens. Aangegeven is dat voor pv 50.000 stuks = 10ha. Bij windmolens is dat niet vermeld. Mijn info: een 4MW molen (120 meter hoog) heeft 25 ha nodig. Ergo: energiedichtheid van zonnepanelen is veel hoger. 1mw/1ha
Den Bosch is te klein en te dichtbevolkt voor windmolens. Windmolens in de polder en de zee en IJsselmeer.
Houd rekening met laagvlieggebied bij plaatsen van windmolens
Leg een zonneweide op de oude afvalberg bij Meerendonk naast de golfbaan

Aanpak van de energietransitie
Maak een energiefonds /aandelen (zoals Dutch Shell) waar je geld in stopt voor de ontwikkeling en wat je 4 à 5% geeft per jaar. Zo kan de mens voor de toekomst sparen voor de energietransitie.
Rietvelden: Geen Europese aanbesteding duurzame productie --> Nederlandse bedrijven laten profiteren
Flatgebouwen/appartementencomplexen verduurzamen geeft grote volumewinst. Echter de besluitvorming binnen VVE's ligt vaak heel lastig als het gaat om extra investeringen buiten het normale onderhoudsplan. Hoe zou programmatisch verduurzamen voor VVE's kunnen worden bevorderd?
Opwekking van windenergie in Den Bosch is te duur. Te onzeker, minstens 50% van de tijd geen wind. Zon: idem. Voor meer dan de helft is opslag/hergebruik van energie nodig. Dat is zeer inefficiënt, +/- 35%. Op zee is vrijwel altijd wind en veel harder. De opslagbehoefte neemt dan gigantisch af. Koop de energie op zee. Voor warmtenetten is een toekomst.
als gemeente actief woningisolatie, groene daken, energiezuinig maken. Alle platte daken (industrie en privéwoningen) vol met zonnepanelen etc. beleid voorzien.
De bedrijven zijn de grootste milieuvuilers, laat hen naar rato betalen wat betreft CO2 uitstoot.
Investeren op energiezuiniger leven. Bijv.: vaker auto laten staan, elektrische fiets, zonnepanelen op woningen, isolatie woningen etc.
Middelen (geld) beschikbaar stellen voor burgers om hun huizen te verduurzamen, zoals isolatie, zonnepanelen, spaarlampen, thermostaten, etc.
Investeringen in zonne-energie op daken is prima. Windmolens leveren voor enkele personen veel, vooral financiële voordelen ten nadele van een grote groep. Zoek alternatieve innovatieve oplossingen.
Stel er gaat ca. 150-200 miljoen SDE-subsidie naar de polder. Dan profiteren alleen de investeerders en boeren hiervan. Beter zou zijn om dit bedrag in te zetten voor de inwoners van de gemeente DB, zodat hun energierekening wordt verlaagd. Met maatregelen, zoals isolatie zou PV, verduurzaming cv, thermostaten etc.
Mensen uit de auto door: fietsen stimuleren, mensen verleiden. Veilige vrij liggende fietspaden tussen de kernen, goede fietsenstallingen bij stations, E-bike vriendelijk, woon-werk-woon-school op de fiets en E-bike. Nieuwe fietspaden altijd vrijliggend aanleggen.
Veel info over klimaatneutraal opwekken van elektra maar ik mis items: transport van geproduceerd elektra. En opslag van geproduceerde energie optimaal te benutten bij

donkere en windstille dagen.
Ik ben >70 jaar, lening bij een commerciële bank kan niet meer, zorg voor een gemeentelijke subsidie voor particulieren (zachte lening) voor duurzaamheidsbehoeften.
Ook aan energieopslag (warmte, elektriciteit en gas) aandacht geven!
Het scholen van personeel om allerlei nieuwe technieken te installeren en te repareren --> zeker bij kinderziekten.
Breng meer energiebesparende technieken aan in de basisscholen van de gemeente en confronteer jonge mensen met allerlei nieuwe zaken zodat zij dit meenemen als zijde een gewoon gebruik.
Niet overhaast huizen van het gas af! Infrastructuur gasnetwerk kan later nuttig blijken. Waterstofonderzoek stimuleren.
Bij bedrijven zonnepanelen op daken. Bij mensen op huizen & meegaan met innovatieve ontwikkelingen. Windmolens draaien op subsidie.
Isoleren en verplicht zonnepanelen op daken; en zorg via ontwikkelingssamenwerking voor zonnepanelen de woestijn in
Meer aandacht voor energiebesparende maatregelen. Zonnepanelen --> BTW terug. Niet BTW vrij.
Afval scheiden: Er zou subsidie moeten komen voor het minder produceren van afval i.p.v. heffing. Als eenpersoonshuishouden mag ik 17 vuilniszakken per maand. Dat is behoorlijk veel!

Verdeling van lusten en lasten
Stel er gaat ca. 150-200 miljoen SDE-subsidie naar de polder. Dan profiteren alleen de investeerders en boeren hiervan. Beter zou zijn om dit bedrag in te zetten voor de inwoners van de gemeente DB, zodat hun energierekening wordt verlaagd. Met maatregelen, zoals isolatie zou PV, verduurzaming cv, thermostaten etc.
Een compensatie voor verhoogde gasprijs voor huurders, die nog niet aan de beurt zijn met energieneutraal maken.
Waarom gaat er nauwelijks of geen subsidie naar maatregelen die de burger neemt en wel subsidie naar grote windmolen- en zonnepanelen parken?
A16 heeft een mooi exportproduct: 25% lokale participatie --> iedereen profiteert
De baten van energieopwekking (gedeeltelijk) terug laten vloeien naar de omgeving/cultuur/landschap/gemeenschap (centraal beheerd potje)
Als 1 v.d. eerste bewoners in de Grote Wielen waar ons rust, ruimte en natuur is beloofd, valt het ons tegen dat er zoals het er nu naar uitziet 80(!) grote windmolens in onze achtertuin worden geplaatst. Hopelijk worden de bewoners die het meeste last ondervinden op één of andere manier tegemoet gekomen. Hier ga ik graag vanuit. Het allerliefste zie ik zonnepanelen op alle daken + in de polder. Geen schade voor de natuur en geen overlast voor mens en dier.

Alternatieve energiebronnen
Een gemeente waterstofinstallatie voor off peak energie van zonnepanelen en windmolens.
Graag rekening houden met: ontwikkeling waterstof i.v.m. elektrisch rijden; lusten voor bewoners & niet initiatiefnemers (WOZ waarde = meer dan 10%); Sluiten buitengebied niet uit, opgave ligt ook in het centrum; prioriteiten stellen: graag rekening houden met

onomkeerbare natuurwaarde.
Importeer duurzame energie in vloeibare vorm (bijv. MOEH (methanol)) i.p.v. hier duur te maken. Andere landen kunnen dit veel goedkoper.
Tegenwoordig zijn er hele goedkope kleine waterturbines die in Duitsland al bij een waterval van 1,5 m. rendabel stroom opwekken. Waarom wordt deze optie niet meegenomen? Er zijn voldoende watertjes en de Maas bij Lith, waar voldoende verval is om zo stroom op te wekken. En niemand heeft er hinder van.
Waarom niet meer inzetten op particulier niveau: windwakkels op nok van daken + zonnepanelen en evt. warmtepomp (levert overcapaciteit op welke elders gebruikt kan worden). Waar blijft waterstof?
Heb veel kennis van energie en duurzame afwikkelingen. Heb ook veel ideeën: alt. warmtebronnen voor De Grote Wielen, alle woningen op Ledverlichting (bespaart 20% van huishoudelijk gebruik).
Waarom is het geen optie om onderwater "windmolens" in de Maas te plaatsen? Het rendement van water is 800 x hoger dan van lucht en het geeft dag en nacht stroom! En geeft geen overlast.
Waarom wordt er niet gekeken naar nieuwe technieken zoals energiewinning uit asfalt op wegen zoals gelegd in de weg van de toekomst? Wegen meer dan genoeg. Waarom niet alle wegen (geluidsschermen) eerst volleggen met zonnepanelen dan heb je geen windmolens meer nodig!
Waterkracht uit de Maas als alternatief voor windmolens (zie project bij de IJssel).
Leg een smalle strook naast de Brand en het kanaal op een bestaande heuvel vol met zonnepanelen + kleine waterkrachtcentrale waar door stroom opgeslagen kan worden.

Natuur en landschap
Graag het effect op de weidevogels goed in kaart brengen. Polder is belangrijk natuurgebied voor m.n. weidevogels.
De polder Rosmalen/Nuland is juist het gebied van de weidevogels, waar zij het (met subsidie) het beste doen. Juist dat gebied moet toch bespaard blijven van windmolens en zonnepanelen. Laten we vooral energie steken in het minder energie verbruiken. Pak vaker de fiets! Minder lampen aan en nog zoveel meer...
Straks is de uiterwaarde een prachtig natuurgebied, het gebied tussen Oss en Rosmalen is nu nog het laatste stukje open polder. Is er gekeken naar/berekend hoeveel inkomsten uit toerisme er verloren gaat, omdat dit hele gebied verziekt wordt door die molens? Wordt zo niet een prachtig stukje cultuur- en natuurlandschap voor altijd kapotgemaakt. Hebben cultuur en natuur geen waarde?
Natuurverlies van windmolens in de polder compenseren met veel plas/drasgebieden rond de grote wetting.
Windmolens allemaal in de Noordzee en/of de Flevopolders plaatsen meeste rendement. Landschappelijke- en natuurwaarde gaat verloren in de Nulandse polder.
Graag rekening houden met alle belangen. Denk hierbij met name aan het in stand houden van bestaande landschappen, bijv. het weidevogelgebied in de Rosmalense polder.
Zicht op molens weghalen. We zouden graag bomen/bos hebben om het beeld te breken en ook recreatie erom heen (fietsen/wandelen)

Cultuurhistorisch landschap: geen prikkels voor mens en dier.

Visuele hinder en gezondheid

Gezondheid baadt onze grote zorgen. Laat frequent geluid & gezondheidsklachten schijnen samen te hangen (binnen 2,5 km 30% klachten), evenwichtsorganen en slecht slapen.

Grote Wielen wijk ligt onder hoogspanningsmasten. Als er duurzame energie wordt opgewekt, waar moet de stroom dan naartoe? Magneetveldzone neemt toe, & de spanning. Sportvelden, scholen, sport, BSO, huizen, deze impact op gezondheid mag je als gemeente niet nemen. Dit moet meegenomen worden in de overwegingen. Wek stroom op waar het gebruikt wordt. zodat je gezondheid van deze wijk niet extra wordt belast. Sowieso mag je tegenwoordig niet meer binnen 80 meter van de masten bouwen.

Bijlage 3. Ingezonden reacties

21-02-2019

De inwoners zijn uitgenodigd om mee te denken en bij avonden ten informatie daartoe aanwezig te zijn. Mooi zou je denken, is dat wel zo?

Ik herinner me een artikel t.a.v. een windturbinepark tussen Rosmalen en Nuland, grenzend aan woonwijken en natuurgebieden. Dat roept vragen op, veel vragen. Keer op keer wordt de burger opgezadeld met de gevolgen veroorzaakt door onzorgvuldig en ondoordacht handelen, omdat men vaak loopt achter een aantal mensen met geld en met mooie woorden, is dat ook het geval? Wat speelt er werkelijk en hoe ver is het proces werkelijk? CO₂-neutraal, dit lukt niet, wat u ook doet. Trots meldt de krant Den Bosch heeft 154220 inwoners. Zij laten allen dagelijks een portie CO₂ vrij.

Windmolens zijn bij lange na niet CO₂-vrij. Het rendement is betrekkelijk laag, molens van 2x zo hoog als de Domtoren in Utrecht. Er is een windkaart. Daar waar weinig wind is, wordt meer subsidie gegeven dan daar waar meer wind is. Dit geeft al veel aan. Dan worden windmolens vervangen, die subsidievrij zijn, door nieuwe, voor de subsidie. Hoe CO₂-neutraal is dit? Dan heb ik de andere gevolgen nog niet aangevoerd. De techniek staat niet stil, binnen de kortste keren is de windturbine achterhaald. Hoe zit het met onderhoud? De energieopslag? Wist u dat er al windtubines zijn zonder wieken?

Zonnepanelenparken: idee alle boerenbedrijven in de wijde omgeving zonnepanelen op het dak (zij moeten immers van het asbest af), zonder winst of vergoeding, (het dak en de panelen worden beschikbaar gesteld). Vanaf 1965 worden zij door de Nederlanders zwaar gesubsidieerd en verantwoordelijk zijn voor 66% van de vervuiling; terwijl het vlees van het vee wordt uitgevoerd naar het buitenland.

Ieder Nederlands huishouden betaalt extra op zijn energieverbruik, om boerenbedrijven te ondersteunen terwijl zij de grote vervuilers zijn. De vervuiler betaalt is een Pinokkio-statement.

Er zijn alternatieven genoeg. Niet alleen in Nederland, ook in buurlanden. Samen is geboden, ook met andere gemeenten bijvoorbeeld. De vervuiling houdt immers geen rekening met grenzen.

De vervuiling in Nederland is al heel lang gang gaande (circa 500 jaar), Nederland heeft haar bodem wat dat aan gaat.

Geld wordt ingebracht door alle burgers in Nederland, ook Den Bosch, houd hier rekening mee, of wilt u weer in het kanniewaar zijn?

Zet in op bomen, bomen en nog 'ns bomen. Beperk het computergebruik, stijgt met factor 2.7 per jaar en is zeker niet CO₂-neutraal. Om de hoeveel tijd moet men vervangen? Electrische auto zijn pas na 8 jaar CO₂-neutraal te noemen en worden verplaatst in het energievraagstuk-probleem.

Meer dan 500 jaar vervuilen los je niet op in een tiental jaren, daar moet je mee bezig zijn, samen, ook wereldwijd. De jeugd protesteert, niet op vrije dagen, consumeert, gooit weg

16-02-2019

Ik heb in april 2018 contact telefonisch contact gezocht met wethouder v/d Geld en nooit geen antwoord gekregen. Mijn idee is iedereen gratis zonnepanelen op zijn of haar dak via de gemeente

Kost de gemeente niets als de klant niets.

Ik heb ze er bij mijn al op staan.

16-02-2019

Op huizen worden tegenwoordig vaak het minimum aantal zonnepanelen gelegd om te voldoen aan een energienorm. Volgens mij hebben ze dan voor een beetje meer geld zoveel panelen dat ze geen stroom meer hoeven te betalen. Is dat genoeg bekend? Volleggen die hap!

2019-01-05

Allereerst mijn complimenten over de opzet en inhoud van de bijeenkomst 'Visie Energielandschap' op 31-01-2019 in het Stadhuis Heel blij ben ik ook met het gemeentelijke voornemen inzake energie en het milieu. Ga zo door!!!Aanvullend op hetgeen ik reeds schriftelijk heb achtergelaten nog het volgende: Om het draagvlak zo groot mogelijk te maken, is het m.i. strategisch van fundamenteel belang er een 'win-win' situatie voor de bevolking van te maken qua (financiële-) gezondheid, (zie het 'Sociale Windmolen' project van Urgenda e.v.)Het groter maken van de onderhavige regio, vergroot m.i. de keuze mogelijkheden en daarmee de kans op draagvlak.Een windmolen in alle gemeentelijk plassen, is m.i ook een geschikte optie. Graag zou ik zien dat de gemeente een actief ontmoedigingsbeleid van auto's in de binnenstad hanteert en het gebruik van de fiets zoveel mogelijk faciliteert. Voor mijzelf en mijn (klein-)kinderen zie ik uit naar een z.s.m.,. realisatie van een en ander. Succes!!!